



FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi
FSM Scholarly Studies Journal of Humanities and Social Sciences
Sayı/Number 6 Yıl/Year 2015 Güz/Autumn
© 2015 Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi



DOI: <http://dx.doi.org/10.16947/fsmiad.87345>

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/fsmia>

<http://dergi.fsm.edu.tr>

Âkif Literatürüne Yeni Bir Katkı: Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'ân Anlayışına Dair Yapılan Çalışmalar Üzerine Bibliyografik Bir Deneme

Ercan Şen*

Özet

Hayatı, şairliği, fikirleri ve mücadelesi bakımından ülkemizde hakkında en çok yazı, makale ve kitap kaleme alınan kişilerden biri hiç şüphesiz Mehmet Âkif Ersoy'dur. Nitekim bu durum matbuatta hem Âkif'in şahsı hem de düşünceleriyle ilgili pek çok araştırma yapılmasına vesile olmuş ve olmaya da devam etmektedir. O kadar ki hakkında yazılan yazıların çokluğu ve çeşitliliği bir süre sonra belirli açılardan söz konusu çalışmaların tasnifini zorunlu kılmış ve bu da bazı bibliyografik çalışmaların yapılmasını gerekli hale getirmiştir. Buradan hareketle biz de Âkif'in Kur'ân'ın anlaşılmasına dair görüşlerini ortaya koymaya çalışan kitap, tez, makale gibi çalışmalarını bir araya getirmek suretiyle Âkif'e dair bibliyografik çalışmaların kapsamının genişlemesine katkı sunmaya gayret ettik.

Anahtar kelimeler: Mehmet Âkif, Kur'ân, yorum, literatür.

A New Contribution to Literature of Âkif: A Bibliographical Essay About Studies Done on the Mehmet Âkif Ersoy's Qur'an Understanding

Abstract

In our country Mehmet Âkif Ersoy is, no doubt, most writing, articles and books written about the person in terms of the life's, personality's, struggles and ideas. Therefore, about him and thoughts it has done a lot of research and continue to be made. So much so, the abundance and diversity of articles written about him, after a while of this works has required the classification of certain angles and this situation has made it necessary to make some bibliographic works. From this point we have tried to bring together the works about Mehmet Âkif's views understanding the Qur'an as books, theses, articles. So we have endeavored to contribute to the expansion of the scope of bibliographic studies on the Mehmet Âkif.

Keywords: Mehmet Âkif, Qur'an, comment, literature.

* Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Tefsir Bölümü, Afyonkarahisar/Türkiye, ercansen@aku.edu.tr

Giriş

Mehmet Âkif Ersoy denince hiç kuşkusuz akla ilk olarak Safahat ve Kur'ân-ı Kerim gelmektedir. Zira Safahat onun şairlik tarafını ortaya koyarken Kur'ân ise onun karakter ve ahlâkının temelini oluşturan ilâhî kitabı ifade eder. Nitekim Mehmet Âkif'e salt bir şair olarak bakıldığında onun bir Kur'ân şairi ve kaleme aldığı Safahat'ın da genel itibarıyla manzum bir Kur'ân tefsiri mahiyetinde olduğu ilgili pek çok kimse tarafından kabul edilmektedir. Bizim de kanaatimizi yansıtan bu kabulden hareket edildiğinde Âkif'i Kur'ân'dan ayrı düşünmemiz, diğer bir ifadeyle onun düşünce dünyasını Kur'ân'dan bağımsız ele almamız mümkün görünmemektedir. İşte bu noktada onun Kur'ân anlayışı ve yorumu haklı olarak pek çok araştırmacının dikkatini çekmiştir.

Hayatı, karakteri, mücadelesi, fikirleri ve edebî yönü her kesimden insanın takdirine mazhar olan Mehmet Âkif'in, şiirlerini topladığı "Safahat" kitabındaki görüşleri ve başta "Sebilürreşad" dergisindeki muhtelif yazıları olmak üzere kaleme aldığı diğer bazı yazılarıyla ilgili birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Hatta abartısız söylemek gerekirse Mehmet Âkif'in, hakkında en çok makale ve kitap yazılan şairimiz, düşünürümüz ve edebiyatçımız olduğunu ifade edebiliriz. Bu nedenle dönem dönem onun hakkında yazılanlarla ilgili bibliyografik çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalarda Mehmet Âkif'e dair matbuatta çıkan gerek akademik nitelikli gerekse diğer türden yazılar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak şunu vurgulamamız gerekir ki, Mehmed Âkif hakkında yazılanları tamamıyla ortaya çıkarmak hem uzun bir zaman dilimini hem de kolektif bir çalışmayı zaruri kılmaktadır. Bu itibarla biz de çalışmamızı çok dar bir alanla sınırlı tutmaya çalışarak Âkif'in Kur'ân'a dair düşüncelerini ve bunun yanı sıra onun fikir dünyasında Kur'ân'ın teşkil ettiği yeri ortaya koymaya çalışan kitap, tez, makale gibi çalışmaları bir araya getirmeye gayret ettik. Zira yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde Âkif'e dair bibliyografik çalışmalar içerisinde onun Kur'ân anlayışını ve Kur'ân'a dair görüşlerini ele alan yazıları topluca veren bir çalışmanın henüz mevcut olmadığını gördük.¹

1 Bibliyografyamızı hazırlarken Milli Kütüphane, YÖK ve İSAM'ın veri tabanlarından istifade ettiğimiz gibi ulaşabildiğimiz muhtelif kütüphanelerin ve üniversitelerin kataloglarından da faydalanmaya çalıştık. Bunun yanı sıra süreli yayınlardan Mehmet Âkif Ersoy'u konu edinen "Mehmed Âkif Özel Sayısı" serlevhali çalışmalara da göz gezdirdik. Nitekim bu çerçevede "Hece", "Eğitim", "Millî Kültür" ve "Yedi İklim" gibi mecmuaları en başta zikredebiliriz. Yine Mehmet Âkif'in fikir ve düşünce dünyasını ele almak üzere değişik vesilelerle düzenlenen çeşitli sempozyum ve bildirilerden de ulaşabildiklerimize bakmaya çalıştık. Ayrıca Âkif hakkında yazılan kitapların kaynakçalarından ve mevcut bibliyografyalardan yardım almayı ihmal etmedik. Yine Mehmet Âkif Ersoy ile ilgili en önemli arşivin sahibi olan Mehmet Ruyan Soydan tarafından hazırlanan "Mehmet Âkif Kitaplığı" adlı çalışmayı da gözden geçirdik. Bu çalışma için bkz. Mehmet Âkif Kitaplığı, Mehmet Ruyan Soydan, Vefatının 75. Yılında Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildirileri, 12-13 Mart 2011 İstanbul, Haz. Vah-

Ancak burada şunu belirtmemiz gerekir ki, çalışmamıza Âkif'in çokça tartışılan ve akıbeti hakkında pek çok söz söylenen Kur'an meâliyle ilgili tartışmaları dâhil etmediğimiz gibi bugün elimizde bir kısmı bulunan² söz konusu meâlin dil ve üslubuna dair çalışmalara da yer vermedik. Dolayısıyla bizim burada yapmaya çalıştığımız yegâne husus onun Kur'an anlayışı ve görüşlerine dair nelerin yazıldığı ve söylendiğiyle ilgili ya da diğer bir ifadeyle "Kur'an ve Âkif" arasındaki kopmaz ilişkinin mahiyetine işaret eden çalışmalara dair kapsamlı bir liste oluşturma çabasıdır.

Çalışmamızla ilgili detaylara girmeden evvel şu hususun altını çizmemiz gerekir ki, bizim de katıldığımız bir tasnife göre,³ Mehmet Âkif Ersoy üzerine kaleme alınan eserler genel itibarıyla üç gruptan oluşmaktadır. İlk gruptaki çalışmalar onun hayatı ve karakteri üzerinde yoğunlaşırken, ikinci gruptaki çalışmalar şair ve düşünür yönünü ön plana çıkarmaktadır. Üçüncü kısım çalışmalar ise akademik bakımdan Mehmet Âkif'i belirli bir yönden ele alan çalışmalardır ki bizim çalışmamız üçüncü kısım çerçevesinde değerlendirilebilecek akademik çalışmaların daha özele indirgenerek 'Mehmet Âkif'in Kur'an Anlayışını ve Yorumunu' konu edinen veya bir şekilde bu konuya temas eden çalışmaların tespitine yöneliktir. Bu noktada konu ile ilgili olarak ulaşabildiğimiz derleme kitap, akademik tez ve makaleler, sempozyum ve tebliğlerin kronolojik olarak sıralanışı şu şekildedir:

1-Mehmet Âkif'in Meâl, Tefsir, Vaaz ve Hutbeleri ile İlgili Derleme Kitaplar

1. Kur'an'dan Âyetler ve Nesirler⁴, Tercüme ve Açıklama Mehmet Âkif Ersoy, Yay. Haz. Ömer Rıza Doğrul, Yüksel Yayınevi, İstanbul 1944.
2. Kur'an-ı Kerim'den Âyetler(Meâl-Tefsir); Mev'izeler (Balkan Harbinde - Milli Mücadele), Haz. Suat Zühtü Özalp, Sevinç Matbaası, Ankara 1968.
3. İstiklal Marşı Şairimizin İstiklal Harbindeki Vaazları, Haz. Hasan Boşnaçoğlu, Ayyıldız Matbaası, İstanbul 1981.

dettin Işık, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 563-590. Ancak bütün bu tarama ve araştırmalarımıza rağmen haberdar olamadığımız veya gözümüzden kaçan bazı çalışmaların da olabileceğini ifade etmek istiyor, bu vesileyle muhtemel eksiklik ve hataların tarafımıza iletilmesini istirham ediyoruz.

2. Söz konusu meâl için bkz. Kur'an Meâli: Fatiha Sûresi-Berae Suresi, Haz. Mehmed Âkif Ersoy, Yay. Haz. Recep Şentürk, Asım Cüneyd Köksal, Mahya Yayıncılık, İstanbul, 2012.
3. Bu tasnif için bkz. Âkif'ten Asım'a, edit. Sezgin Çevik, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları (Tanıtma Eserler Dizisi), Ankara, 2007, s. 151-152.
4. Aynı başlığı taşıyan benzer bir derleme eser 1976 yılında Nakışlar Yayınevi tarafından tekrar basılmıştır. Bkz. Kur'an-ı Kerim'den Âyetler, Mehmet Âkif Ersoy, der. Ömer Rıza Doğrul, Nakışlar Yayınevi, İstanbul, 1976.

4. Mehmed Âkif'in Kur'ân-ı Kerim'i Tefsiri: Mev'ıza ve Hutbeleri, Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Nuran Abdulkadiroğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1991.
5. Mehmed Âkif Mısır Hayatı ve Kur'ân Meâli, M. Ertuğrul Düzdağ, edit. A. Ali Ural, Şule Yayınları, İstanbul 2003.
6. Bir Kur'ân Şairi Mehmed Âkif Ersoy ve Kur'ân Meâli, Düccane Cündioğlu, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2004.
7. Mehmet Âkif'in Kur'ân Tercümelere, Düccane Cündioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2005.
8. Kur'ân'dan Âyet Tefsirleri ve Vaazlar, Mehmet Âkif Ersoy, Haz. Bülent Kulüp, Mücahit Demirel, Irmak Yayınları, İstanbul 2009.
9. Mehmet Âkif: Düzyazılar-Makaleler-Tefsirler-Vaazlar, Haz. A. Vahap Akbaş, Beyan Yayınları, İstanbul 2010.
10. Kur'ân ve Âkif, Hatice İslamoğlu Erdem, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012.
11. Mehmed Âkif Ersoy-Tefsir Yazıları ve Vaazları, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2012.
12. Kur'ân Meâli⁵: Fatiha Sûresi-Berae Suresi, Haz. Mehmed Âkif Ersoy, Yay. Haz. Recep Şentürk, Asım Cüneyd Köksal, Mahya Yayıncılık, İstanbul 2012.
13. İsmail Hakkı Şengüler, Açıklamalı Mehmed Âkif Külliyyatı-IX(Tefsîr-i Şerifler, Hutbe, Vaaz ve Mektuplar), Kitap Rengi Yayınları, İstanbul 2013.

2-Tezler

1. Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsirleri ve Mev'izeleri, Recep Durmaz, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1985.
2. Mehmet Âkif'in Kur'ân Yorumu, Asiye Çelenlioğlu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.
3. Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsirciliği ve Kur'ân Yorumu, Ömer Şengün,

5 Bu meâl yukarıda işaret edilen ve “yakıldı mı yoksa bir yerlerde saklı duruyor mu” soruları etrafında yaklaşık seksen yıldır merak edilen ve varlığından neredeyse ümit kesilen, Mehmet Âkif Ersoy'un Mısır'da yazdığı meâlin üçte birini ihtiva eden eserdir. Mehmet Âkif'in Mısır'da iken kaleme aldığı bu meâl, Kur'ân'ın ilk dokuz sûresinin tercümesinin yeni harflerle daktilo edilmiş metnini muhafaza eden Mustafa Runyun Bey'den (ö. 1988) oğlu Ali Yahya Bey'e intikal etmiş, o da bu çalışmayı Prof. Dr. Recep Şentürk'e ulaştırmış ve böylece gün yüzüne çıkmıştır.

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2007.

4. Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an Anlayışı, Mehmet Demirci, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.⁶

3-Makaleler

1. Kur'an Tercümesi Hakkında Tarihî Hatıralar ve İlmî Hakikatler, Kâmil Miras, Tasvir, 8 Nisan 1949; SR, II/38, s. 194-196, 208, Nisan 1949.

2. Kur'an Tercemeleri Münasebetiyle Mehmed Âkif Merhum Hakkında Hatıralar I-II, Ruhi Naci Sağdıç, SR, XI/268-269, s. 281-283, 302-303, Mayıs 1958.

3. Âkif'in Kur'an Tercümesi Nasıl Başladı, Sonra Nasıl Yakıldı? I-V, Eşref Edip, XII/291-295, s. 244-245, 259-260, 277-278, 302-303, 316-318, Nisan-Ekim 1959; Yeni İstiklâl, S. 178-179, s. 10-11, 6 Ocak 1965, 13 Ocak 1965.

4. Mehmed Âkif Bey'in Hazırladığı Kur'an-ı Kerim Meâline Dâir, I-IV, Mustafa Müftüoğlu, Milli Gazete, 25-28 Nisan 1976.

5. Mehmet Âkif'in Kur'an Anlayışı, Suat Yıldırım, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1988, Sayı: 8, s. 1-17.

6. Bir Amerikan Gizli Belgesinde Âkif'in Kur'an Tercümesi, A. Güler, Milli Eğitim, Mart 1989, S. 83, s. 29-33.

7. Âkif ve Kur'an Meâli, Özgür Uğur, Cumhuriyet, 7 Şubat 1990.

8. Mehmet Âkif'in Tefsir Anlayışı ve Metodu, Mehmet Zeki Duman, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1987, Cilt. X, s. 17-20.7

9. Mehmet Âkif'in Şiirlerine Konu Ettiği Ayetler ve Tahlili, Celâl Kırca, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1990, Sayı: 4, s. 257-271.

10. Mehmed Âkif ve Kur'an-ı Kerim Tercümesi, Hidayet Aydar, Diyanet İlmi Dergi, 1996, Cilt: XXXII, Sayı: 1, s. 43-56.

11. Bir Kur'an Müfessiri Olarak Mehmet Âkif, Hidayet Aydar, Diyanet İlmi Dergi, 1996, Cilt: XXXII, Sayı: 4, s. 25-50.

12. Mehmet Âkif Ersoy'un (1873-1936) Tefsir'e Dair Yazıları ile Vaaz ve Hutbeleri, Mehmet Eren, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1999, Sayı:4, s. 409-428.

6 Adı geçen bu çalışma daha tamamlanmamış olup Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı bünyesinde Yrd. Doç. Dr. Yusuf Çelik danışmanlığında Mehmet Demirci tarafından hazırlanmaya devam etmektedir.

7 Bu makale her ne kadar bazı kaynakçalarda zikredilse de ilgili derginin söz konusu sayısında bulunamamıştır.

13. Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsir Yazıları ile Vaaz ve Hutbelerinde Kullandığı Hadislerin Değerlendirilmesi-I-, Mehmet Eren, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1999, S. 9, s. 349-374.
14. Bir Kur'an Şairinin Kur'an Tercümeleri, Dücan Cündioğlu, Dergah, X/118, s. 14-20, Aralık 1999.
15. Mehmed Âkif'in Kur'an Meâline Dâir Tartışmalar (1964-1999), Dücan Cündioğlu, Yedi İklim, XII/117-118, s. 101-117, Aralık-Ocak 1999-2000.
16. Safahat ve Kur'an, Mustafa Özel, Yedi İklim, Nisan 2000.
17. Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsir Yazıları ile Vaaz ve Hutbelerinde Kullandığı Hadislerin Değerlendirilmesi-II-, Mehmet Eren, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2000, S. 10, s. 403-442.
18. Mehmet Âkif'in Şiir ve Düz Yazılarında Kur'an'dan Temalar, Musa Bilgiz, EKEV Akademi Dergisi, 2003, Cilt: VII, Sayı 15, s. 159-178.
19. Kur'an Şairi Mehmet Âkif, Mustafa Özçelik, Bülbülün Şarkısı Mehmet Âkif Kitabı, edit. Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Osmangazi Belediyesi Yerel Gündem, Bursa 2007, s. 145-153.
20. Kur'an'la Konuşan Şair Mehmet Âkif, Metin Önal Mengüşoğlu, Bülbülün Şarkısı Mehmet Âkif Kitabı, edit. Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Osmangazi Belediyesi Yerel Gündem, Bursa 2007, s. 154-162.
21. Kur'an Şairi Mehmed Âkif, Mustafa Özçelik, Yedi İklim Dergisi, Cilt XII, Aralık 1999-Ocak 2000, s. 117-118, (özel sayı), s. 67-71.
22. Çağdaş Bir Kur'an Mütefekkiri, Musa Bilgiz, Türkiye Yazarlar Birliği ile İlim Yayma Cemiyeti Ankara Şubesi, 2. Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni, 29-30 Aralık 2007, s.60-83.
23. Mehmet Âkif ve İctimai Tefsiri, M. Suat Mertoğlu, Türkiye Yazarlar Birliği ile İlim Yayma Cemiyeti Ankara Şubesi, 2. Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni, 29-30 Aralık 2007, s. 202-211.
24. Kur'an ve Âkif, (Mehmet Âkif kitabının içinde) Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 91-92.
25. Bir Mukâvele'nin Serencâmı: Mehmed Âkif'in Akîm Kalan Meâli Üzerine, Mehmet Ünal, Diyanet İlmî Dergi, 2008, Cilt. XLIV, S.1, s. 7-30.
26. Âyetlere Manzum Meâl, Ahmet Kırkkılıç, I. Uluslar arası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Burdur 19-21 Kasım 2008, Cilt I, s. 61-70.
27. Mehmet Âkif'in Kur'an Tasavvuru, Ali Akpınar, I. Uluslar arası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Burdur 19-21 Kasım 2008, Cilt I, s. 75-85.

28. Mehmet Âkif'in Milli Mücadelede Dini Metinleri Kullanma Biçimi, Fethi Ahmet Polat, I. Uluslar arası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Burdur 19-21 Kasım 2008, Cilt I, s. 271-284.

29. Mehmet Âkif'in Şiir Kaynaklarından Biri Olarak Kur'an-ı Kerîm, İsmail Çetişli, I. Uluslar arası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Burdur 19-21 Kasım 2008, Cilt I, s. 417-423.

30. Mehmet Âkif Ersoy'un Vaaz ve İrşat Faaliyetlerinde Kur'an Tefsirinin Yeri ve Önemi, Nurettin Turgay, I. Uluslar arası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Burdur 19-21 Kasım 2008, Cilt II, s. 647-652.

31. Mehmet Âkif Ersoy ve Kur'an'ın Birlik Mesajı, Nurettin Turgay, İslâmi Araştırmalar Dergisi, 2010, Cilt 21, Sayı.2, s. 119-126.

32. Darülfünun Muallimlerinden Mehmet Âkif Ersoy ve Kur'an'a Yaklaşımı, Nurettin Turgay, Darülfünun İlahiyat Sempozyumu 18-19 Kasım 2009 Tebliğleri, 2010, s. 77-90.

33. Kur'an'ın İlhamı Asrın İdraki: Âkif'in Eşikleri Aşan "Kırılğan" İslamcılığı, Asım Öz, Vefatının 75. Yılında Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildirileri Kitabı, 12-13 Mart 2011 İstanbul, s. 251-268.

34. Kur'an ve Safahatta Firavun, Fikret Uslucan, Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 11-13 Mart 2011 Balıkesir, s. 335-351.

35. Vahyin Aydınlığında Yaşayan Adam: Mehmet Âkif, Ali Akpınar, Diyanet İlmi Dergi, 2011, Cilt: XLVII, Sayı: 4, s. 7-20.

36. Mehmet Âkif Ersoy'un Tefsirciliği, Davut Aydın, Diyanet İlmi Dergi, 2011, Cilt: XLVII, Sayı: 4, s. 37-56.

37. Mehmet Âkif Ersoy'un Vaaz ve İrşad Faaliyetlerinde Kur'an Tefsirinin Yeri ve Önemi, Sevgi Tütün, Diyanet İlmi Dergi 2011, Cilt: XLVII, Sayı: 4, s. 57-68.

38. Şuarâ Âyetleri⁸ Karşısında Mehmet Âkif, Mehmet Sümer, Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy "Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu" 12-14 Ekim 2011: Bildiriler Kitabı, edit. Ertuğrul Oral, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul 2011, s. 173-202.

39. Mehmed Âkif Ersoy'un Şiirlerinde Kur'an Etkisi ve Din Yoluyla İrşad, Nurettin Turgay, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2012, Cilt: I, Sayı: 2, s. 28-56.

40. Mehmet Âkif'in Kur'an ve Din Anlayışı, Mehmet Soysaldı, (<http://web.firat.edu.tr/msoysaldi/mehmetAkifersoy.pdf/17.02.2014>)

8 Şuarâ sûresinin sonlarında yer alan ve Kur'an'ı Kerim'de şairlerin söz konusu edildiği dört âyettir.

41. Kur'ân Şairi Âkif'in Kur'ân Tasavvuru, Mustafa İslamoğlu, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu⁹, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

42. Kur'ân'ın Çok Katmanlı Dilinde Metaforlar ve Âkif Meâli, Züleyha Çolak, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

43. Meâllerarasılık ve Şiirsellik Açısından Âkif'in Kur'ân Meâli, Hasan Akay, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

44. Anlaşılır Olması Açısından Mehmet Âkif Ersoy'un Meâli ve Elmalı'yla Mukayesesi, Muhittin Akgül, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

45. Risale-i Nurlardaki Meâllerle Âkif'in Meâlinin Karşılaştırması, Ahmet Dursun, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

46. Kur'ân Âyetlerinin Yorumu Olarak “Tevhid Yahut Feryat” ve “İnsan” Şiirleri, Fazıl Gökçek, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

47. Mehmet Âkif ve Anlaşılabilir Bir Kur'ân Fikri, Brett Wilson, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

48. Âkif'in Meâli'nde Âyetlerden İlham Alınarak Kaleme Alınan Manzumeler, Hatice İslamoğlu, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

49. Kur'ân Çeviri Teknikleri Açısından Âkif Meâli: Tespitler, Öneriler, Murat Sülün, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

50. Mehmet Âkif'in Meâlinde Çeviri ve Şerh, Nagihan Haliloğlu, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

51. Âkif Meâli'nde Ahkâm Âyetlerinin Tercümesi, Murtaza Bedir, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf

9 2013 yılında Başakşehir Belediyesi ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Medeniyetler İttifakı Enstitüsü işbirliğinde yapılan ve alanında ilk olup çeşitli yönlerden Mehmet Âkif'in Kur'ân meâlini merkeze alarak birbirinden değerli tebliğlerin sunulduğu söz konusu sempozyumun bildirileri henüz neşredilmemiştir.

Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

52. Âkif'e Göre Âl-i İmran Sûresi 26. Âyetin Meâli Üzerine, Faruk Tuncer, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

53. Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'ân-a Yaklaşımı, Nurettin Turgay, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

54. M. Âkif'in Diğer Din ve Kültürlere Yönelik Bazı Ayetlere Dair Meâl-Yorum Tekniği, Özcan Hıdır, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

55. Safahat'taki Ayetler Üzerinden Mehmet Âkif'in Zihin Haritasını Okumak, İhsan Çolak, Direnen Meâl Mehmet Âkif Meâli Uluslararası Sempozyumu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 06-07 Nisan 2013.

Değerlendirme

Çalışmamızda da görüldüğü üzere Âkif'in Kur'ân meâlini, tefsir yazılarını ve Kur'ân anlayışının birer yansıması görünümünde olan vaaz ve hutbelerini konu alan kitaplara kısa bir göz gezdirdiğimizde onların hem isim hem de muhteva olarak birbirinin benzeri olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Hatta bu kitaplar üzerinde yaptığımız daha detaylı tetkikler neticesinde -bazıları istisna edilmek kaydıyla- mezkûr kitapların özellikle içeriklerinin neredeyse birbirinin aynı olduğu ve bunların nispeten bir derleme hüviyeti taşıdığını söyleyebiliriz. Nitekim söz konusu bu eserlerde genellikle Mehmed Âkif'in hayatı, yaşadığı dönemin özellikleri ve eserleri anlatılmakta, akabinde ise Sebilürreşâd ve Sırât-ı Müstakîm dergilerinde neşredilen tefsir yazıları, vaaz ve hutbeleri sıralanmak suretiyle bu içerik düzeni sıklıkla tekrar edilmektedir.

Konumuzla ilgili akademik çalışmalara bakıldığında iki tanesi birbirine benzer nitelikte olmak üzere toplam üç yüksek lisans tezinin yapıldığı, dördüncü yüksek lisans tez çalışmasının ise devam ettiği görülmektedir. Buna mukabil Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'ân'a yaklaşımını veya meâlcilik yönünü esas alan herhangi bir doktora tezinin yapılmadığı görülmektedir.

Öte yandan Âkif'in Kur'ân anlayışını, meâlcilik yönünü ve meâlinin serüvenini konu edinen asıl çalışmaların makaleler şeklinde öne çıktığı müşahade edilmektedir. Bu itibarla çalışmamızda da görüldüğü üzere yaklaşık elliyi aşkın makalede Âkif'in Kur'ân anlayışı, âyetleri tercüme şekli, Kur'ân meâlinin akıbeti detaylarıyla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ancak ne var ki bu makaleler üzerinde yaptığımız okumalar sonucunda -bazıları hariç tutulmak şartıyla- onların da ezici çoğunluğunun düzen, içerik ve yaklaşım itibarıyla belli bir yerden sonra birbirini tekrar ettiğini, dolayısıyla alana dair yeni perspektif geliştiremediğini ifade edebiliriz. Binaenaleyh alana dair yapılacak çapraz okumalar ve mukayeseli çalışmalar ışığında daha kapsamlı, derin ve kuşatıcı neticelere ulaştıracak makale, tez ve kitaplar yazmak imkân dâhilindedir.

Son olarak belirtmek gerekirse Âkif'in Kur'ân ve tefsir anlayışına dönük akademik tez ve makalelerin dönem itibarıyla ağırlıklı olarak 1980'li yıllardan sonra başlayıp gelişme kaydettiğini görmek mümkündür. Hiç şüphesiz bunda Âkif üzerinde araştırma yapma zorluklarının azalmasının, onun hakkında bilinmeyenlerin daha fazla gün yüzüne çıkmasının etkisi olduğu gibi bunların yanında mevcut siyasi şartların olgunlaşması ve her yönüyle Âkif'in bilinmesine dönük artan toplumsal talebin de doğrudan katkısı vardır. Dolayısıyla bütün bu sâiklerin bir sonucu olarak gerek ilmî ve gerekse akademik çevreler Âkif'in Kur'ân ve tefsir anlayışını merkeze alan çok yönlü araştırmalar ve analizler yapmaya daha fazla önem vermeye başlamıştır. Zira bu tarihlerden önce yapılan çalışmalarda daha ziyade Âkif'in biyografisi, Kur'ân meâlinin âkıbeti, dini-edebi-siyasî görüşleri

ön plana çıkarken son zamanlarda Âkif'in her açıdan daha derinden anlaşılma ihtiyacının bir göstergesi olarak onun Kur'ân'a dair görüşlerini gündeme taşıyan makalelerin nitelik ve nicelik olarak çoğaldığı müşahade edilmektedir. Ayrıca bu artışta ülkemizdeki muhafazakâr eğilime sahip akademisyenlerin sayılarının çoğalmasının payı bulunduğu gibi aynı zamanda İlahiyat fakültelerinin sayısal olarak artmasının da olumlu katkısı olmuştur.